

“2004 yılının İnsan Hakları Değerlendirmesi”

İNSAN HAKLARINDA DAHA ÇOK KAT EDECEK YOLUMUZ VAR

Şaban DAYANAN

2004 yılında dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmeler insan hakları açısından kaygı vericidir. İnsan hakları kavramı, egemenler tarafından güvenlik ve dış politikada yeni savunma harcamalarının ve işgallerin gerekçesi yapılırken, güvenlik ve terör gibi gerekçelerle, uzun yıllar verilen mücadeleler sonucu kazanılan haklar geri alınmaya çalışılıyor.

2004 yılında insan hakları kavramının evrenselliği göz ardı edilerek çifte standartlı insan hakları anlayışı egemen kılındı. Özellikle Ortadoğu ülkelerine demokrasi ve insan hakları baskısı yapan emperyalist egemenler, kendi ülkelerinde başta yabancılar ve çalışanlar olmak üzere geniş kesimlere çifte standartlı, baskıcı, yoksulluk dolu bir yaşam dayattılar. Kendi ülkelerinde uyguladıkları politikalarla mültecilere ve azınlıklara potansiyel “terörist” muamelesi yaptılar.

Savaş karşıtı kamuoyunun tepkilerine rağmen 2003’te Irak’a saldıran ve Irak’ı işgal eden güçlere karşı başta BM olmak üzere uluslararası kurum ve kuruluş sessiz kaldı. İnsanlığın gözleri önünde gelişen işgal ve sonrasında yaşanan katliamlar insanlığın kalbinde bir yara olarak kaldı. Felluce başta olmak üzere işgalcilerin saldırıları sonucu binlerce sivil yaşamını yitirirken, Birleşmiş Milletler büyük bir pervasızlıkla sivillerin katledilmesini izledi. 2004 yılının en ürpertici gelişmelerinden biri de Ebu Garip cezaevinde ortaya çıkan işkence görüntüleri idi. İnsanların onurlarını ayaklar altına alan, yaptıkları insanlık dışı işkencelerin karşısında gülümseyerek poz veren ABD’li işkencecilerin yaptıkları dünya halkları tarafından nefretle karşılandı. Tüm dünyada demokratik kamuoyu ayağa kalkarken uluslar arası kurumların bu işkence görüntüleri karşısında sessiz kalması, gereken tepkiyi dikkat çekiciydi. Iraklı direnişçilere işkence yapılmasını “devlet görevi” olarak yapan askerlere göstermelik mahkemelerde, ödüllendirilmesine ceza verilirken, emri veren ABD’li komutanlar, ABD’li yöneticiler hakkında herhangi bir işlem yapılmadı ve yaptırım uygulanmadı. Irak’a demokrasi ve insan hakları götürdükleri söyleyen ABD-İngiltere’nin başını çektiği işgal güçleri Irak halklarına kan, gözyaşı, ölüm ve işkenceden başka bir şey sunmadıklarını tüm dünya gördü.

Türkiye’de varlıkları ırkçılık ve şovenizmle sürdüren milliyetçi-faşist kesimler Kuzey Irak’ta yaşanan gelişmeleri bahane ederek çeşitli provokasyonlar geliştirdiler. Irak’ta yaşayan Kürt-Arap-Türkmen-Asuri ve diğer halkların arasında düşmanlık geliştirici davranış ve provokasyonlar da bulundular. Çatışmaların başlangıcını oluşturan iddialar, bizde 6/7 eylül olaylarının başlamasına yol açan iddiaları anımsatmıştır. Bu çatışmaların hemen ardından yetkililerin ve bazı siyasilere “Türkiye Irak’a hemen girmelidir” beyanları bu çatışmaları körükledi. Şiddet politikalarının hakim olduğu Çeçenistan ve Filistin’de de uluslar arası mekanizmalar devre dışı bırakılarak, şiddetin hakim olduğu politikalarla sorunlar çözülmeye çalışıldı. İsrail devleti, tüm uluslararası sözleşmeleri, uluslararası hukuku devre dışı bırakarak Filistinlere yönelik yargısız infaz ve suikastları sürdürdü. Yine şiddet döngüsünden İsraili sivillerde etkilendi. İntihar saldırıları sonucu bir çok İsraili sivil yaşamını yitirmesine yol açtı. Geride kalan yüzlerce ölü, binlerce yaralı ve dinmeyecek bir nefret duygusu.

İnsan hakları konusunda istenilen, özlenen gelişmelerin yaşanmadığı bir ülke de Türkiye oldu. Türkiye’de insan hakları adına yapılan yasal değişikliklerin çözüm üretmediği bir kez daha ortaya çıktı. 2004 yılı özellikle Avrupa Birliği’ne uyum adı altında yapılan yasal değişiklikler ve verilen tüm sözlere rağmen devletin içine yerleşmiş olan baskıcı anlayış nedeniyle insan hakları ihlallerinin yoğun yaşandığı bir yıl oldu.

Yasal düzenlemelerin günlük yaşama geçirildiğinden söz etmek mümkün değil. İşkence vakalarındaki artış, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü önündeki engellerin varlığını sürdürmesi ve Kürt sorunu konusunda izlenen

geleneksel şiddet politikaları devam etmesi, yapılan yasal düzenlemelerin günlük yaşama yansıtılmadığının en bariz örnekleridir.

Demokrasi, sadece seçme ve seçilme özgürlüğü değildir. Demokrasi bireylerin direkt olarak devlet yönetimine dahil olmasını, tepki göstermesi ve uygulayıcıların bu tepkiler ışığında uygulamalarını yeniden yapılandırmasıdır. Sadece seçme ve seçilme özgürlüğü olarak algılanan bir demokrasi anlayışı beraberinde birçok insan hakları ihlalini de getirdi.. Devlete hakim olan demokrasi anlayışı da bu oldu..

Gerçek anlamda muhalefet yürüten partiler, demokrasi isteyen sivil toplum kuruluşları halen devletin gözünde "bölücü ve terörist" olarak görüldü. Devlet Bakanı Mehmet Ali Şahin'in KESK Başkanı Sami Evren'e bir siyasi parti kongresindeki konuşmasında yola çıkarak "bölücü" suçlamasında bulundu.

Muhalefetteyken demokrasi isteyenler, hükümet olunca demokrasi talep edenleri susturdu.. Bu gelenek AKP hükümetiyle de değişmedi. Yapılan düzenlemeler de bu geleneğin yıkılmasına yetmedi. Muhalifler, özgürlük ve hak talep edenler, devletin yoğun baskısı altına alındı.

Cezaevlerinde tecrit ve izolasyon devam etti. Tecrit ve izolasyonlar nedeniyle mahpuslardan yaşamını yitirenler, sakatlananlar oldu. Yüzlerce tutuklu ve hükümlü, bedenlerinde ve beyinlerinde geri dönülmez hastalıklara yakalandı. Ölüm oruçlarının yapılmasına neden olan ve demokratik kamuoyunun tepkisine rağmen F Tipi hapishanelerinde tecrit devam etti. Devlet yetkilileri, İmralı'da uygulanan ağır tecrit koşullarını kamuoyundan gizledi. Mahpusları teslim almak amacıyla izolasyon ve tecruit tipi modeller çoğaltıldı. "Yüksek Güvenlikli Cezaevleri"(!) inşa edildi. L Tipi, D Tipi ve "F" Tipi cezaevlerinin yapımını devam etti. Bu cezaevlerindeki uygulamalar ağırlaştırılarak yaygınlaştırdı.

Kürt sorunu bu ülkenin en büyük insan hakları sorunlarından biri olmaya devam etti. 1 Haziran'da PKK'nin uyguladığı tek taraflı ateşkesi sona erdirmesi bölgede yeni çatışmaların yaşanmasına yol açtı. Devlet, AB uyum Yasaları çerçevesinde TV'de günde yarım saat Kürtçe yayın yapması, kurs dil kurslarının açılmasına izin vermesi sorunu çözümünde samimiyetten uzak sorunu göz boyama maksatlı uygulamalardan öteye gitmedi. Kürtçe şarkı ve türkümlere yer veren yerel radyo, televizyonların RTÜK tarafından kapatılması, Kürtçe yayınlanan gazete ve dergilerin üzerindeki Devlet Güvenlik Mahkemesi gölgesinin kalkmaması, Adana'da DEHAP'ın düzenlediği ve katılımcıların çoğunun çocuk olduğu sünnet şölenine polisin ateş açması sonucu 6 kişinin yaralanması devletin asıl niyetini ortaya koyması bakımından çarpıcıdır.

İnsan Hakları Derneği 2004 yılı verilerine göre; Türkiye'de temel insan hakkı olan "yaşam hakkı"nın halen büyük tehdit altında olduğu ortaya çıkıyor. 2004 yılında, yargısız infazlar yoluyla 42 kişi öldürülmüş, 36 kişi de yaralanmıştır. Cezaevlerinde 32 kişi yaşamını yitirdi. Silahlı çatışmalarda 240 kişi yaşamını yitirdi, 104 kişi yaralandı. Mayın ve sahipsiz bombaların patlaması nedenine bağlı olarak 59 kişi öldü, 52 kişi de yaralandı. Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi olan İşkence konusunda da durum farklı değil. 2004 yılında 843 kişi işkence ve kötü muameleye maruz kaldı. Kaçırma ve tehditler buna dahil değildir. Keyfi gözaltı olarak değerlendirdiğimiz 6391 gözaltı yaşandı. Demokrasilerin olmazsa olmaz temel özgürlük alanı olan İfade Özgürlüğü alanına baktığımızda da, 2004 yılı içerisinde 31 etkinliğin yasaklandığını, 9 kitap, dergi ve gazetenin yasaklanıp, toplatıldığını; 20 gazete ve yayın organına baskın düzenlendiğini; RTÜK tarafından 12 yayın durdurma cezası, 24 program durdurma cezası verildiğini tespit ediyoruz. 2004 yılı içerisinde düşüncelerinden dolayı 467 kişi hakkında 78 dava açılıp, 1557 yıl 2 ay hapis ve 350.000 YTL para cezası istendi. Yine 2004 yılı içerisinde düşünce suçları ile ilgili 72 dava sonuçlandı, 104 kişi beraat etti, 4 davanın düşmesine karar verildi, 693 kişi toplam 30 yıl 9 ay hapis ve 784.757 YTL para cezasına mahkum edildi.

Toplantı ve Gösteri Özgürlüğü ile ilgili olarak da, 124 etkinliğe polis tarafından müdahale edildi, 8 etkinliğe izin verilmedi, bu konularla ilgili 36 soruşturma açıldı. Bunlardan 11'nde 146 Eğitim-Sen üyesi, 12 KESK üyesi, 7

doktor ve 52 siyasi parti ve dernek üyesi çeşitli cezalara çarptırıldı. 2004 yılı içerisinde 27 dava açıldı, bu yıl içerisinde sonuçlanan 25 davada 135 kişi beraat etti, 134 kişi ise toplam 159 yıl 8 ay 2 gün hapis ve 8.840 YTL para cezasına mahkum edildi.

Örgütlenme Özgürlüğü alanında, 15 kuruluş polis baskınına uğradı. Toplam 41 kişiyi kapsayan 8 soruşturma açıldı. 23 Siyasi parti ve örgüt hakkında kapatma davası açıldı.

Ekonomik ve Sosyal Haklar alanına baktığımızda da; 13.931 kişinin siyasi ve ekonomik nedenlerle işten çıkarıldığını, 580 kişinin başka yerlere sürüldüğünü 181 kişinin iş kazasında öldüğünü ve 771 kişinin de yine iş kazası sonucunda yaralandı.

Veriler dikkate alındığında tablonun ne kadar vahim olduğu ortaya çıkmaktadır. İnsan hakları ihlallerinin sona ermesi için öncelikli olarak sistemin sivilleşmesi ve demokratikleşmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yasalarda yapılacak değişiklikler bu tablonun daha da vahimleşmesinden başka bir şeye hizmet etmeyecektir. Demokrasi ve insan hakları bu toprakların en temel ihtiyacıdır.

Türkiye'nin demokratikleşme ve sivilleşme yolunda başarıya ulaşması için "tarihi ile hesaplaşması" gerekmektedir. Tarihi ile hesaplaşmayan toplumların demokrasi ve insan hakları konusunda gelişme gösteremediği ortadadır. Ancak bu hesaplaşmadan sonra "toplu mezar gerçekliği", "12 yaşında bir çocuğu öldürecek kadar şiddet yanlısı olan anlayışlar" ve "soykırım" konuları sağlıklı bir şekilde tartışılabilecektir.